

هەر سه‌رۆک جاشیک ژێانی زۆرتر له ههزار کوردی له مردن پاراستوو، عه‌باسی بایزی بالو ئاغا

وهک نمونه! بهشی چوارهم



شهممه ۲۲.۱۰.۲۰۱۰

ده‌راسیم دهبه‌گه‌یی

Darsim2006@hotmail.com

ئێبراهیمی شیخ نه‌سه‌رده‌ین به‌رزنجی سه‌رۆک جاشی فوجی (۱۰۲) ی جاشه سووکه‌کان، له روونکردنه‌وه‌یه‌که‌دا که له روژنامه‌ی هاوڵاتی، ژماره (۶۵۱) ی روژی چوارشه‌مه، ریکه‌وتی (۴.۸.۲۰۱۰) دا، که له لاپه‌ره (۱۷) دا بلاوکه‌راوه‌ته‌وه، باسی ئه‌وه ده‌کات که هه‌ر سه‌رۆک جاشیکی سه‌دام و به‌عس توانیویتی له سه‌روو هه‌زار کورد بپاریزیت له مردن و تیاچوون. سه‌ره‌تا ده‌مه‌وێت ئه‌وه بلییم که ناوونیشانی ووتاره‌که‌م له لیدوانه‌که‌ی ئه‌و وه‌رگیراوه، پاشانیش ده‌مه‌وێت چه‌ند نمونه‌یه‌که‌ هه‌لبژیرم له‌و سه‌رۆک جاشانه‌ی سه‌دام که گوايه به‌ قسه‌ی سه‌رۆک جاشی فوجی ناوبرا و ژێانی هه‌زار کوردیان پاراستوو، با بزانی قسه‌ی سه‌رۆک جاشی ناوبرا و ده‌رده‌چیت یان نه‌ک

پێچه‌وانه به‌لکو هه‌ندیک سه‌رۆک جاش به‌ ده‌یان و سه‌دان هاوڵاتی و پێشمه‌رگه‌یان شه‌هیدکردوو!

پێویسته ئه‌وه بلییم، سوپاسی هه‌موو ئه‌وانه ده‌که‌م که هه‌ر هه‌له‌یه‌که یان ناته‌واوییه‌که له نووسینه‌کاندا هه‌بیت، هه‌ولی راستکردنه‌وه و پرکردنه‌وه‌ی ناته‌واوییه‌کان ده‌دن، چونکه به‌دلنایی نامه‌وێت شتیک بنوسم که وانه‌بیت، ئه‌گه‌ر هه‌ر هه‌له‌یه‌که‌ش له نووسینه‌کاندا هه‌بیت به‌زوترین کات هه‌ولی راستکردنه‌وه‌ی ده‌دم، به‌لام کاتیک که هه‌له‌یه‌کی بی مه‌به‌ست رووده‌ات و خۆم پیم خۆش نییه، که‌چی که‌سانیک پاشه‌ل پیس و گه‌وره بوو له ته‌ویله‌ی جاشیه‌تی بیانه‌وێت قسه‌ی ناشیرینم پێ بلیین (که جاشی دۆراو هه‌ر جاشه له هه‌ر کوێه‌که‌ بێ)، ته‌نیا په‌ندیکی (ناری) یان به‌ نمونه بۆ دینمه‌وه که ده‌لیت: (هیچ به‌رکه‌وتنیک ئه‌و جووره که‌سانه نامشکینی، نه‌ک له‌به‌رئه‌وه‌ی له پۆلا دروست کرابم، به‌لکو ئه‌وه‌ی که زامدارم ده‌کات، ئه‌وه‌نده ناهینێ له‌پێناویدا بشکیم).

له به‌شی چوارهمدا، عه‌باسی بایزی بالو ئاغا وه‌کو نمونه دیننه‌وه، که به‌مشیه‌یه له په‌رتوکی (ئینسکلۆپیدیای تاوانبارانی ئه‌نفال و کوردۆسایدکردنی گه‌لی باشووری کوردستان) دا باسی کراوه.

عه‌باس بایز بالو ئاغا، رابوێژکاری فوجی (۹۱) ی فه‌وجه سووکه‌کان بوو، که فه‌وجه‌که‌ی له سالی (۱۹۸۶) دا دامه‌زراند به‌لام پێشتر مه‌فره‌زه‌ی تایبه‌تی ژماره (۹) ی سه‌ربه ئیستخباراتی قه‌لادزی هه‌بووه. عه‌باس بایزی ئاکو، وه‌کو فه‌رمانده‌ی مه‌فره‌زه‌ی تایبه‌تی ئیستخبارات و سه‌رۆک جاشیکی دلسۆزی به‌عس و سه‌دام کۆمه‌لیک تاوانی زۆری ئه‌نجام داوه، که به‌شیکیان ئه‌مانه‌ن:

شه‌هیدکردنی دوو پێشمه‌رگه‌ی یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان له ریکه‌وتی (۲۵.۶.۱۹۷۷) دا له گوندی ماخو‌بزانان له بۆسه‌یه‌کی جاشه‌کانی عه‌باسی بایزی بالودا، به‌ناوه‌کانی عومه‌ر عه‌بدو‌للا عومه‌ر مه‌لا باوانیی و کانه‌بی ره‌سول کانه‌بی ناوده‌شتی، هه‌روه‌ها بریندارکردنی پێشمه‌رگه‌یه‌کی تر به‌ناوی عه‌بدو‌للا حاجی شیخه‌ عه‌بدو‌للا گرتکی که تا ئیستاکه له ژياندا ماوه.

سه‌رۆک جاش عه‌باس بایز بالو ئاغای ئاکو، له بۆسه‌یه‌که‌دا کادیری کۆمه‌له‌ی ره‌نجده‌رانی کوردستان و پێشمه‌رگه له‌تیف عه‌بدو‌للا ئێبراهیمی له سالی (۱۹۷۸) دا له نزیک ئاویی به‌سته‌سین ده‌ستگیرکردو راده‌ستی به‌عسی کرده‌وه، که دواتر فه‌رمانی له سیداره‌دانی بۆ ده‌رچوو، پاشان حکومه‌تی سه‌دام له سالی (۱۹۷۹) دا له موسل خنکاندیان.

له بۆسه‌یه‌کی جاشه‌کانی عه‌باسی بایزدا له ریکه‌وتی (۱۷.۵.۱۹۸۰) دا له گوندی (دوگۆمان) ی پشده‌ر که هیزیکی پێشمه‌رگه‌ی حزبی سۆسیالیستی یه‌گرتووی کوردستان به‌ سه‌رکردایه‌تی حاجی حاجی برام شیرخۆر، که ئه‌وکات ئه‌ندامی سه‌رکردایه‌تی حزبی ناوبرا بوو که‌وتنه‌ ناو بۆسه‌که‌و، عه‌باس ئاغای فه‌رمانده‌ی مه‌فره‌زه‌ی تایبه‌تی (۹) ی سه‌ربه ئیستخباراتی قه‌لادزی و جاشه‌کانی توانیان نۆ پێشمه‌رگه به‌دیل بگرن که ئه‌مانه بوون: (حه‌سه‌ن سوور ژاراوه‌یی، حه‌سه‌ن حوسین حه‌سه‌ن پێشمه‌رگه‌ی یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان، حوسین عه‌بدو‌للا محهمه‌د، خدر حه‌مه‌سوور مسته‌فا پشده‌ری (خه‌لکی دێی بادینی)، ره‌سول سلیمان سه‌نگه‌سه‌ری، محهمه‌د هه‌مزه قه‌چه‌ر ژاراوه‌یی، محهمود حاجی محهمه‌د عه‌بدو‌للا پاچکاری، فه‌قی عه‌بدو‌للا فه‌قی، عه‌بدو‌للا هه‌مزه بێشیری و علی حه‌مه‌دئهمین خرویلکه - سولتانه‌دی)، که دواتر هه‌موویان له ریکه‌وتی (۳۰.۱۲.۱۹۸۰) دا به‌یه‌که‌وه له سیداره‌ دران، که له هه‌ردوو

مانگی نۆقیمبەر و دیسیمبەری ھەمان سالدا، بەندە ئەو پۆلە پێشمەرگەییە لە زیندانی قەسابخانە ی موسڵ بینی، کە ئامۆزا و براپەیکم لە ریکەوتی (۱۹۸۰-۲۹.۱۰) دا رەوانە ی ئەو زیندانە کران، کە دواتر لە (۲۱) و (۲۶) ی مانگی مایسی (۱۹۸۱) دا لە سێدارە دران.

شەھیدکردنی ھاوولاتییەک لە لایەن عەباس بایز بالۆ ئاغا ی فەرماندە ی مەفرەزە ی تایبەتی ژمارە (۹) ی سەر بە ئیستخباراتی سەربازی قەلادزی، بە ناوی مام کانبە ی لە سالی (۱۹۸۰) دا لە پشت سەنگە سەر.

عەباس بایز خۆ ی و جاشەکانی لە ریکەوتی (۱۹۸۰-۱۹.۱۰) دا لە ھێرشیکیدا بۆ سەر سەرکردایەتی یەکییتی نیشتمانی کوردستان لە شاخی مامەندە، چوار پێشمەرگە ی یەکییتی نیشتمانی کوردستانی بە ناوەکانی مستەفا سەعید زۆراب پینجوتنی فەرماندە ی مەفرەزە لە ھەریمی یەک، غەفور ئیسماعیل ناسراو بە غەفور جورجە، رەشید گەلالی خەلکی گوندی ئەولاقوتی گەرمیان و ھەمە خالید، لە گەل پێشمەرگە یەکی حزبی سۆسیالیستی یەگرتووی کوردستان بە ناوی عەبدوڵلا قادر شینەیی، شەھیدکردن، ھەروەھا بریندارکردنی دوو پێشمەرگە ی یەکییتی نیشتمانی کوردستان بە ناوەکانی محەمەد حاجی محەمودی فەرماندە ی ھەریمی یەکی ئەوکاتی یەکییتی نیشتمانی، کە دواتر چوووە ریزەکانی حزبی سۆسیالیستی یەگرتووی کوردستان و ئیستاکە سکرتری گشتی حزبی ناوبراو، لە گەل پێشمەرگە یەکی تر بە ناوی عەبدوڵرەحیم - سەرچاوە: (ھەمە ی حاجی محەمود، رۆژنەمیری پێشمەرگە یەک، بە شی یە کەم).

عەباسی بایز، لە مانگی ئابی سالی (۱۹۸۱) دا ھەلسا بە شەھیدکردنی سلیمان ھەمەدئەمین (کیخوا سلیمان) موختاری سەنگە سەر لە پیناوی ئەو ی کیشە بخاتە نیوانی بنەمالە ی ناوبراو و بنەمالە ی ھەسەنە گەرە.

عەباس ئاغا ی فەرماندە ی مەفرەزە ی تایبەتی ژمارە (۹) ی ئیستخباراتی قەلادزی، لە ریکەوتی (۱۹۸۱-۲۷.۹) دا مامۆستا ئەمین ھەسەن ئەحمەد (ئەمینی ھەسەنە گەرە) ی برای مستەفا ھەسەنە گەرە ی نووسەر و ئەندامی (ریکخراوی چاودیری کوردۆساید - چاک) ی لە ناو شارۆچکە ی سەنگە سەر شەھیدکرد، کە ناوبراو سەر بە ریکخستە نەیتییەکانی کۆمەلە ی رەنجەدە رانی کوردستان بوو.

شەھیدکردنی دوو برا بە یەکەو بە ناوەکانی رەسول سلیمان مینەو حاجی سلیمان مینە، لە لایەن عەباسی بایزی بالۆ ئاغا و جاشەکانی لە سالی (۱۹۸۲) دا لە گوندی گرتک.

شەھیدکردنی سەید ھەسەنی دوکاندار (شیوعی) بە فەرمانی عەباس بایز ئاغا و لە لایەن جاشەکانیەو بە بەردەم چاوی دانیشتوانی سەنگە سەر و ژن و مندالەکانیدا لە کاتی خۆنیشاندا ھەرانسەر یەکە ی باشووری کوردستان لە ریکەوتی (۱۹۸۲-۲۴.۴) دا بە بۆنە ی ھەوتەمین سالرۆژی بۆردومانی شاری قەلادزی لە ریکەوتی (۱۹۷۴-۲۴.۴) دا، تەنیا لە بەرئەو ی بە عەباسی بایز ئاغا و جاشەکانی گووتبوو: (تەقە لەو خەلکە مەکەن کە خۆنیشاندا ھەکەن، بۆ تەقەیان لیدەکەن).

شەھید کردنی قادر لاجانی کوردی ئاوارە ی رۆژھەلاتی کوردستان لە سالی (۱۹۸۲) دا، لە لایەن عەباسی بایزی بالۆ بە بەرچاوی ژن و مندالەکانی لە سەنگە سەر و بریندارکردنی میوانیکی شەھیدی ناوبراو بە ناوی سەید عەلی ھاشمی کە خەلکی مەھاباد بوو و لە ئەنجامی سەختی برینەکە ی قاچیکی برابەو، ناوبراو ئیستاکە لە سوید دەژیت.

عەباسی بایز ئاغا، لە ریکەوتی سەنگە سەر بە ناوی جەلال ھەمەدئەمین سەرچاوە یی، دوو پێشمەرگە ی چاوە ترس و ئازای یەکییتی نیشتمانی کوردستانی کە ئامۆزا بوون بە ناوەکانی شەھید محەمەد ھەسەن ئەحمەد و ھەسەن حوسین ئەحمەدی لە ریکەوتی (۱۹۸۳-۲۳.۷) دا لە نزیک گوندی سەید ئاوا ی رانیە شەھیدکردن، کە براو ئامۆزای مستەفای ھەسەنە گەرەن. دواتر عەباس بایز ئاغا، ھەر خۆ ی جەلال ھەمەدئەمین سەرچاوە یی سیخوڕ و بکوژی ئەو دوو پێشمەرگە یی کوشت.

عەباس بایز بالۆ ئاغا، لە سالی (۱۹۸۴) دا و لە کاتی گفتوگۆ ی یەکییتی و بە عەسدا، دوو پێشمەرگە ی یەکییتی لە دەربەندی رانیە شەھیدکرد، کە پێشمەرگە بوون لای عەبدوڵلا عەلی ئیبراھیم حوسین ناسراو بە عەبدوڵلا مام عەلی رانیە یی، کە ئیستا ئەندامی پەرلەمانی کوردستانە لە سەر لیستی کوردستانی نوینەرایەتی یەکییتی نیشتمانی کوردستان.

سەرۆک جاشی فەوجی نەوود یەک عەباسی بایزی بالۆ ئاغا، کۆمەڵیک پێشمەرگەو هاوولاتی تری شەهیدکردوووە کە روژ و سالی شەهید کردنیان بۆمان دیار نییە بۆیە ناوەکانیان بەیەکەووە دەنوسم، کە بریتیین لە: (شەهیدکردنی ئەحمەد قادر قەمچووغەیی. شەهیدکردنی ئومید رەسول سونەیی. شەهیدکردنی بڕایەک و ئامۆزایەکی سەردار رەسول حەمەد ماخۆبزنانی. شەهیدکردنی پیرۆت عەولاً شیخە پێشمەرگەیی یەکییتی. شەهیدکردنی حاجی پیرۆت حەمەد. شەهیدکردنی حەسەن ئەمین سالیح ژاراوویی. شەهیدکردنی حەمە ئەبوبەکر چاوشین ژاراوویی (پێشمەرگە). شەهیدکردنی خدر حەسەن فەقی ژاراوویی. شەهیدکردنی رەسول شیخە عەبدوللا. شەهیدکردنی رەسول حاجی ئالایی زەنگلانی و کورەکی. شەهیدکردنی رەسول حاجی شەریف چەکوونی. شەهیدکردنی رەمەزان سوورە رەمەزان. شەهیدکردنی سالیح ئیسماعیل سەنگەسەری. شەهیدکردنی سلیمان موراڤ کاکە عەبدوللا. شەهیدکردنی سەعید حەسەن شیوعی. شەهیدکردنی عەبدوللا ئەحمەد. شەهیدکردنی مامیکی نەبی عومەر قادر گرتکی سەنگەسەری. شەهیدکردنی محەمەد ئەبوبەکر. شەهیدکردنی محەمەد عەبدوللا ناسراو بە مام فەقی. شەهیدکردنی محەمەد کەمال (شیوعی). شەهیدکردنی میرە عەباس مامەند رانیەیی. شەهیدکردنی کانەبی رەسول کانەبی باوانییتی. شەهیدکردنی کوپی عەبدوللا تاپر (شیوعی). شەهیدکردنی کوپی وەستا عەزیزی دۆلی. شەهیدکردنی ژنیک بەناوی فاتیمە سەعید لەناو سەنگەسەر. شەهیدکردنی فەقی عەبدوللا) - سەرچاوە: مستەفای حەسەن گەورە، بەرمالەکەیی حەزەتی عەباس و شۆرشیگێرییەکەیی سەرانی کورد، مالمپەری کوردستان پۆست، روژی سینشەممە، ریکەوتی (٥.١.٢٠١٠) + روژنامەیی هەوال، ژمارە (٢٢٠)، ریکەوتی (٣.٣.٢٠٠٧)، ٨ + ژمارە (٢٢٥)، ریکەوتی (١٤.٤.٢٠٠٧)، ٦.

هەرودەها عەباس بایز بڕایەکی مام جەلال حوسامەدین تالەبانی بەناوی شیخ حەمەسالیح تالەبانی و دوو کچی ناوبراوی بەناوەکانی نازدار شیخ حەمەسالیح و هیرو شیخ حەمەسالیح لە شەوی جەژنی رەمەزان ریکەوتی (٣٠.٦.١٩٨٤) دا لە گوندی کەلکان شەهید کردوو، ئەوێش گواهی لە تۆلەیی کوژرانی دوو خوشکەزای عەباس ئاغا بەناوی کانەبی کە لە مانگی یونی سالی (١٩٨٤) دا لە گوندی گردجانی سەربە بتوین کوژرا، کە دواتر ئازادی حەمەیی گەمەحانی سەرتیپی (٩٩) ی بتوینی پی تۆمەتبار کرا، کە ئەویش پاش ماوێهەک شەهیدکرا. شەهیدکردنی سەید رەسولی بابە گەورە (سەید رەسولی دێهقانی) لە ریکەوتی (١١.١.١٩٨٨) دا لە گەڕەکی هەوارەبەرزەیی شاری سلیمانی، سەید رەسول ئەندامی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران بوو، لە رابەراییەتی شەهید عەبدولرەحمان قاسملو جیا بوووە و لە سلیمانی دانیشتیوو.

فەوجی (٩١) ی جاشە سووکەکانی عەباس بایز بالۆ ئاغا، بەشداری هەریەک لە شالای ئەنفالەکانی (٧+٦+٥+٢+١) کردوو. سەبارەت بە بەشداریکردنی فەوجی ناوبراو لە شالای ئەنفالەکانی یەک و دوو - سەرچاوە: (روژنامەیی ئەلسەر، ژمارە (٦٥٣٦)، روژی یەکشەممە، ریکەوتی (١٧.٤.١٩٨٨) و، سەبارەت بە ئەنفالەکانی یەک، پینچ، شەش و حەوت - سەرچاوە: (شۆرش حاجی رەسول، ئەنفال کوردو دەولەتی ئێراق، ١٤٨+١٦٦).

لە ریکەوتی (١٢.٥.١٩٩٤) دا عەباسی بایزی بالۆ ئاغا و جاشەکانی، لەکاتی بەریکردنی هیژیکی گەورەیی پێشمەرگەیی یەکییتی نیشتمانی کوردستان بە سەرپەرشتی قادری حاجی عەلی لە ریگای سەنگەسەرەو بەرەو حاجی ئومەران، کە شەری نیوانی یەکییتی و پارتی لە سەرەتادا بوو، لە گەڕەکی جاشاوەیی عەباس بایزدا (کە دواي دەرپەاندنی عەباس ئاغا ناوەکەیی گۆرا بۆ ئازادی) تەقەیان لە هیزەکەیی یەکییتی کردوو دوو پێشمەرگەیان شەهید کرد، کە سەربە هۆزی هەمەوێندی و دانیشتووی چەمچەمال بوون. لە تۆلەیی ئەو دوو شەهیدە، یەکییتی نیشتمانی کوردستان بڕیاریدا پەلاماری عەباسی بایزی بالۆ ئاغا بدات، بەلام ئێران فشاری زۆری بۆ یەکییتی نیشتمانی هینا، مام جەلال بڕیارەکەیی هەلۆهەشاندەو.

عەباسی بایزی بالۆ ئاغا، لە سالی (١٩٩٥) دا لاویکی شاری خانەیی روژەهلاتی کوردستانی بەناوی ئاکو شەهیدکرد. هەرودەها عەباس بایز بالۆ ئاغا،

فەرماندەیی فەوجی (٩١) ی فەوجە سووکەکان، لەلایەن (دادگای بالای تاوانەکانی ئێراق) هەو، بەهۆی بەشداریکردنی لە ئەنفالەکاندا، فەرمانی دەستگیرکردنی بۆ دەرچوو، ژمارە (١٠٨) ی دراوێتی لە لیستی ناوی داواکراوەکان. عەباس

بایز بالو ئاغا، به‌گوێره‌ی روژنامه‌ی هاوڵاتی، ژماره (٣٢٤) ی چوارشه‌مه‌مه، ریکه‌وتی (٢٠٠٧.٥.٢٠) دا، ناوبراو دوای راپه‌رین و لیبووردنی به‌ره‌ی کوردستان له‌ سالی (١٩٩١) دا په‌یوه‌ندی ژیر به‌ژیری له‌گه‌ل رژیمی سه‌دامی عروبه‌و به‌عس هه‌ر هه‌بووه‌ تاوه‌کو رووخانی رژیم له‌ ریکه‌وتی (٢٠٠٣.٤.٩) دا په‌یوه‌ندی به‌رده‌وام بووه. عه‌باسی بایزی بالو ئاغای کۆنه‌ سه‌رۆک جاشی فه‌وجی (٩١) ی جاشه‌ سووکه‌کان، ئیستاکه‌ به‌رپرسیکی به‌رزی سه‌ربازی (پارتی دیموکراتی کوردستان) ه‌و به‌ده‌یان سکالای له‌سه‌ر تو‌مارکراوه‌ له‌لایه‌ن که‌سوکاری قوربانیه‌کانی ده‌ستی ئه‌و راویژکاره‌ تاوانباره‌، به‌لام پارتی دیموکراتی کوردستان ئاماده‌ نییه‌ راده‌ستی دادگای بکاته‌وه‌، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی سه‌رۆکی ئه‌و پارتیه‌ مه‌سه‌عود بارزانی، هه‌رده‌م ئه‌وه‌ دووباره‌ ده‌کاته‌وه‌ که: (یاسا له‌ کوردستان سه‌روه‌ره‌ و یاسا له‌ سه‌روه‌ی هه‌موو که‌سیکه‌وه‌یه‌).

